

نقش اصلاح الگوی مصرف در تامین امنیت ملی

سید مهدی ساداتی نژاد^۱

این مقاله در مجموعه مقالات اصلاح الگوی مصرف از منظر سیاسی بکوشش سید کاظم سید باقری توسط پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی سال ۱۳۹۱ چاپ گردیده است

(اصلاح الگوی مصرف از منظر سیاسی، به کوشش سید کاظم سید باقری، تهران، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی ۱۳۹۰)

مقدمه

مقام معظم رهبری سال ۱۳۸۸ را سال اصلاح الگوی مصرف نامگذاری نمودند و در پیام نوروزی تأکید فرمودند: همه ما بخصوص مسئولان قوای سه گانه، شخصیت‌های اجتماعی و آحاد مردم باید در سال جدید در مسیر تحقق این شعار مهم، حیاتی و اساسی یعنی "اصلاح الگوی مصرف در همه زمینه‌ها"، برنامه ریزی و حرکت کنیم تا با استفاده صحیح و مدبرانه از منابع کشور، مصداق برجسته‌ای از تبدیل احوال ملت به نیکوترین حالها، ظهور و بروز یابد. این بیان رهبری نظام اسلامی علاوه بر برخورداری از پشتوانه‌های قرآنی و روائی و لزوم توجه به آن به عنوان یک وظیفه دینی، دارای ابعاد مختلف سیاسی - اقتصادی و اجتماعی است و باید در یک نگاه راهبردی مورد عنایت قرار گیرد. در فرهنگ غنی اسلام همواره به اعتدال و استفاده صحیح از امکانات و بهره‌وری مناسب، توصیه شده است. در قرآن مجید در بیست و سه مورد لفظ «اسراف» با مشتقات آن استعمال شده و مشهورترین آیه در بحث اسراف در سوره اعراف آیه ۳۱ است که می‌فرماید: *كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ* بخورید و بیاشامید ولی اسراف نکنید که خداوند مسرفان را دوست نمی‌دارد. همچنین در قرآن در کنار بحث اسراف مفهوم بخل ورزی و عدم استفاده از نعمت‌های الهی نیز مورد مذمت قرار گرفته است^۲ و رعایت اعتدال از صفات عباد الرحمن ذکر شده است.^۳ روایات ما نیز بحث اصلاح الگوی مصرف مورد تأکید قرار گرفته است، رسول اکرم (ص) می

^۱ دکتری علوم سیاسی و عضو هیات علمی دانشگاه تهران

^۲ ر.ک. نساء/۳۷: *الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا*

^۳ فرقان/۶۷: *وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا*

فرمایند: «هر کس نابجا مال و امکانات را مصرف کند، اسراف کرده است».^۴ امیرالمومنین علی علیه السلام می فرماید: «اسراف و تبذیر یعنی صرف مال و ثروت در غیر موضعی که برای آن ضرورت دارد».^۵

اسراف در آیات ذکر شده در مورد زیاده روی در خوردن و آشامیدن، یک مثال و نماد قرآنی است و مفسران قرآن نیز در تعریف اسراف معتقدند که شامل هر نوع استفاده نامعقول و ناصحیح از نعمت های الهی می گردد و از لحاظ اجتماعی نیز مسئولیت افرین است. در کنار بحث رعایت اعتدال در اندیشه اسلامی قاعده «عدم اتلاف» است. اتلاف یعنی ضایع کردن یک چیز که در مواردی که این اتلاف به دیگران مربوط می گردد موجب ضمان می گردد. بر اساس نظر فقها لازم نیست اتلاف کننده قصد تلف کردن و ضرر زدن به دیگری را داشته باشد تا مسئول و ضامن شناخته شود بلکه همین اندازه که تلف و ضرر به دیگری وارد شود فرد مکلف به جبران آنست^۶

اصلاح الگوی مصرف، به معنای حفظ، تقویت، ساماندهی ظرفیت ها و امکانات بی پایان کشور است. این مهم زمانی تحقق می یابد که مفهوم اصلاح الگوی مصرف در همه ابعادش مورد مطالعه و بعنوان یک ضرورت در جامعه ما پیاده گردد. آنچه در این مقاله مطرح نظر است کنکاشی بر نقش اصلاح الگوی مصرف در تامین امنیت ملی است. امروزه با توجه به تجربیات بشری در عرصه سیاست و حکمرانی سیاستمداران دریافته اند که مساله امنیت نسبت به بقیه امور از اولویت بیشتری برخوردار است و بدون در نظر گرفتن سیاست های صحیح امنیتی امکان تحقق اهداف دولتها ممکن نخواهد بود. در این رابطه اصلاح الگوی مصرف می تواند عامل مهمی در راستای تامین جنبه های مهمی از امنیت ملی باشد.

الگوی مصرف

این واژه ترکیبی از دو کلمه الگو و مصرف است. الگو یعنی تعیین چهارچوبه ای که معطوف به نیازهای فرد بر اساس سن، جنس، زمان و مکان است و مصرف یعنی صرف هر نوع کالا، خدمت، فرصت و موقعیتی برای رسیدن به هدف خاص لذا می توان الگوی مصرف را چنین تعریف نمود که الگوی مصرف در هر جامعه عبارت است از آن چهارچوب مصرفی که اکثریت افراد جامعه هنگام مصرف از آن الگو تبعیت کرده و شکل و میزان مصرف خود را بر آن منطبق می سازند. با در نظر گرفتن این تعریف، «اصلاح الگوی مصرف» عبارت است از مطلوب ترین روش

^۴-محمد رضا حکیمی، الحیاء، ج ۴، ص ۲۳۱

^۵- نهج البلاغه، خطبه ۱۲۶.

^۶-سید مصطفی محقق داماد، قواعد فقه، بخش مدنی، ص ۱۰۹-۱۱۹ و ۱۲۸.

مصرف در جامعه؛ به عبارت دیگر انطباق الگوی مصرف جامعه با موازین دینی، عقلی و منطقی به طوری که در آن حد کمی و کیفی مصرف، بهینه و مبتنی بر منافع فردی و جمعی باشد.

امنیت ملی

تعریف مفهوم امنیت ملی مانند سایر مفاهیم سیاسی کاری سهل و ممتنع است و به همین دلیل با مراجعه به کتب و مقالات مختلف سیاسی مرتبط با بحث امنیت ملی با انبوهی از تعاریف روبرو می گردیم که هر کدام با در نظر گرفتن وجهی از وجوه امنیت به تعریف آن پرداخته اند و ما در این مقاله در حد ضرورت فقط به چند تعریف اشاره و دیدگاه مختار خود را بیان می نمایم. «پوچالا» یکی از اندیشمندان سیاسی در تعریف امنیت ملی می گوید: امنیت ملی در معنای عام کلمه به معنای آزادی از ترس و فقدان خطر جدی از خارج نسبت به منافع حیاتی و اساس مملکت است.^۷ در این برداشت رسیدن به امنیت با رفع تهدید خارجی تحقق می یابد. اما صاحب نظران سیاسی دیگری مفهوم امنیت را به گونه ای جامعتر دیده اند و آن را به حوزه داخلی و مسائل مربوط به توسعه کشورها مرتبط دانسته اند چنانچه که «مک نامارا» در تعریف امنیت ملی می گوید: در یک جامعه در حال مدرن شدن، امنیت، توسعه است و بدون توسعه، هیچ گونه امنیتی نمی تواند وجود داشته باشد. ملت در حال توسعه ای که در واقع توسعه ندارد نمی تواند امن باقی بماند.^۸ با در نظر گرفتن این تعاریف دو رویکرد به طور مشخص در مورد امنیت ملی شناخته می شود که یکی امنیت ملی را با مولفه های داخلی و دیگری با رفع تهدیدات خارجی ارزیابی می نماید. برداشت ما از امنیت در این مقاله جمع میان هر دو برداشت از امنیت است، امنیت ملی به اعتقاد نگارنده زمانی حاصل می گردد که در حوزه خارجی تهدیدات خارجی و در حیطه داخلی نیز تهدیدات درونی مرتفع گردد.

تأثیر گذاری اصلاح الگوی مصرف بر امنیت ملی

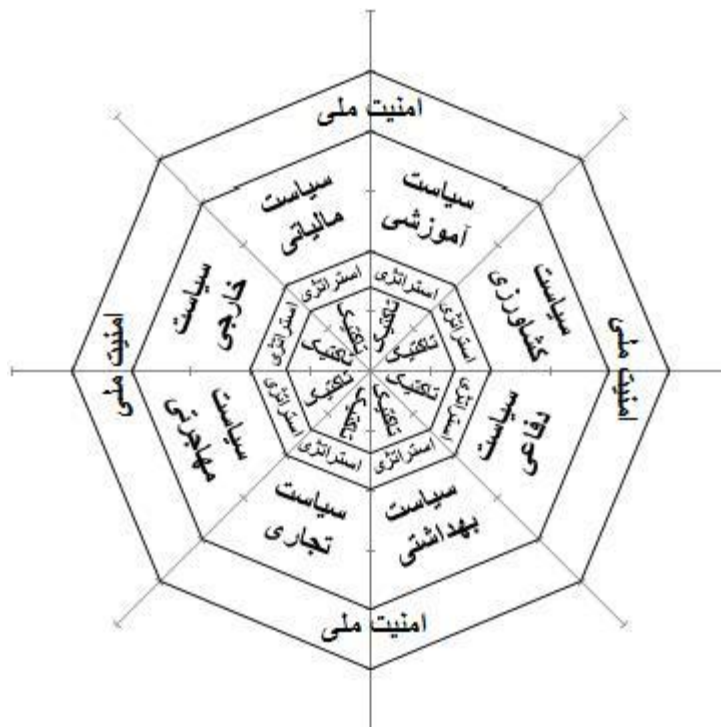
در دنیای امروز تامین امنیت ملی کشورها بر خلاف گذشته به عوامل متعددی برمی گردد که بدون لحاظ نمودن آنها نمی توان از جامعه امن سخن به میان آورد. به نظر می رسد اگر بخواهیم یک نگاه جامع به مقوله امنیت داشته باشیم باید در یک مدل تار عنکبوتی امنیت ملی را با متغیرهای ذیل مرتبط بدانیم. به گونه ای که برخورداری از یک امنیت ملی فراگیر، بخش های مختلف از زندگی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ما را به صورت یک منظومه و در یک مدل تار عنکبوتی به عنوان اجزاء امنیت ملی پوشش بدهد که این منظومه شامل موارد ذیل خواهد بود. سیاست خارجی، سیاست آموزشی، سیاست بهداشتی، سیاست مالیاتی، سیاست دفاعی، سیاست تجاری - اقتصادی،

^۷ -حمید بهزادی، اصول روابط بین الملل، ص ۹۸.

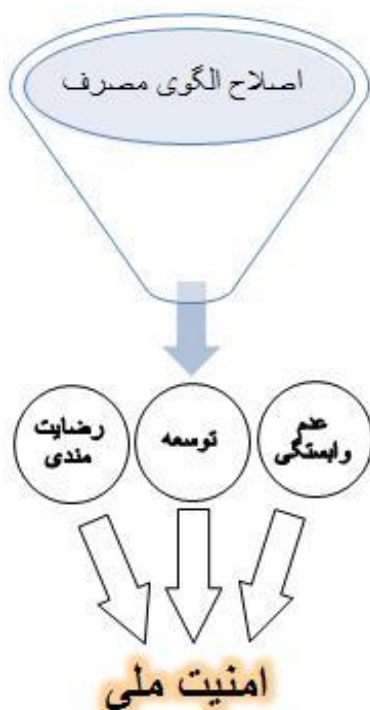
^۸ - همان.

سیاست کشاورزی، سیاست مهاجرتی. این مقاله مدعی نیست که اصلاح الگوی مصرف، تمامی این وجوه از امنیت ملی را در برمی گیرد ولی نتایج این نوشتار نشان خواهد داد اصلاح الگوی مصرف بر این اجزاء امنیت نیز تاثیر گذارده و اتخاذ سیاستهای صحیح در این اجزاء به نتایج سه گانه مورد اشاره در این مقاله کمک خواهد نمود. به عنوان مثال در

بخش سیاست خارجی با توجه به وابستگی متقابل جهانی، امنیت ملی کشورها در گرو همدیگر تعریف می گردد و ما نمی توانیم مسائل امنیتی خود را بدون ملاحظات امنیتی سایر کشورها ترسیم نمائیم، این موضوع از جهات مختلف قابل بررسی است که برخی از ابعاد آن با موضوع این مقاله همخوانی و برخی از موضوعات آن به طور مجزا و در عناوین دیگر باید بررسی شود آنچه در تعامل میان کشورها به بحث سیاست خارجی و اصلاح الگوی مصرف مرتبط است کاهش وابستگی ما در بخش اقتصادی است که در جهت گیری سیاست خارجی باید دیده شود، وابستگی اقتصادی به همراه خود وابستگی سیاسی را نیز در پی خواهد داشت و کاهش وابستگی، امنیت ملی را بهتر تامین خواهد کرد. در بخش سیاست های آموزشی، گره خوردن نظام آموزشی ما، اهداف و برنامه ها و متناسب بودن آن با نیازهای جامعه و جهت گیری و هدایت جامعه به الگوی صحیح مصرف در بخش های مختلف با مقوله امنیت ملی از لحاظ نظری کاملا مرتبط است و نمی توان آن را نادیده گرفت. چنانکه در بخش سیاست های بهداشتی، دفاعی، مالیاتی، مهاجرتی، تجاری و کشاورزی نیز تصمیمات عالمانه و عاقلانه مسیر را برای افزایش امنیت ملی تسهیل خواهد نمود و امنیت ملی همه جانبه را برای کشور به ارمغان خواهد آورد. همان گونه که در طرح ذیل ملاحظه می گردد برای هر کدام از اجزاء امنیت ملی باید استراتژی های مناسب تعریف گردیده و برای تحقق آن تاکتیک های لازم متناسب با شرایط زمان در نظر گرفته شود آنچه در این مقاله مورد توجه قرار گرفته سه مولفه «عدم وابستگی»، «توسعه» و «رضایتمندی» است که اصلاح الگوی مصرف در حکم یک استراتژی برای این هدفها در دایره مباحث امنیت ملی است و ما باید از تاکتیک های مختلف برای وصول به آن استفاده نمائیم که این تاکتیک ها در شرایط مختلف متناسب با امکانات کشور و نوع تولیدات و پیشرفت علم دائما نیاز به باز تعریف دارد زیرا این تحولات معنا و مفهوم اصلاح الگوی مصرف را در طول زمان متحول و راههای وصول به آن را تغییر خواهد داد.

بدر نظر گرفتن مطالب پیش گفته و آنچه در مورد ضرورت اصلاح الگوی مصرف و اهمیت امنیت ملی بیان گردید این مقاله در صدد تبیین چگونگی تاثیر گذاری اصلاح الگوی مصرف بر امنیت ملی است. از مجموعه مولفه های تاثیر گذار بر امنیت ملی در این مقاله سه موضوع کلیدی بصورت اضلاع مثلث امنیت ملی و متاثر از اصلاح الگوی مصرف مورد مطالعه قرار گرفته است که نمودار ذیل نمای کلی آن را ترسیم می نماید.

۱- اصلاح الگوی مصرف و تاثیر آن بر عدم وابستگی

اغلب کشورهای در حال توسعه به دلیل مشکلات ساختاری اقتصادی و عقب افتادگی های تاریخی از یک اقتصاد وابسته برخوردارند و این وابستگی تا حدی است که در بخش های مختلف، بدون واردات برخی از کالاها از کشورهای پیشرفته امکان تامین نیازهای داخلی خود را ندارند و همین وابستگی اقتصادی به دنبال خود وابستگی سیاسی و یا حداقل اسیب پذیری سیاسی را برای آنها به همراه داشته است. گوندر فرانک اندیشمند مشهور مباحث توسعه نیافتگی در جهان سوم، در اواخر قرن بیستم و در سال ۱۹۶۶ با انتشار کتاب خود تحت عنوان سرمایه داری و توسعه نیافتگی در امریکای لاتین، بحث وابستگی را مطرح نمود، تحلیل گوندر فرانک همراه با مجموعه ای از آثاری که در کشورهای "جهان سوم" نوشته شد چیزی را به وجود آورد که به نام تئوری وابستگی معروف شد و افراد دیگری مانند سمیر امین این نظریه را بیشتر تبیین و توسعه دادند. به نظر طرفداران این نظریه علت عقب ماندگی و توسعه نیافتگی مناطقی که از جریان تاریخ جدا مانده اند، به دلیل باقی مانده های نهادهای کهن یا کمبود سرمایه نیست بلکه به عکس عقب ماندگی درست توسط همان روندهای تاریخی که موجب توسعه ی

اقتصادی در کشورهای پیشرفته می‌گردد، به وجود آمده و می‌آید یعنی زاینده خود نظام سرمایه‌داری است. طبق این دیدگاه آنچه همراه و پایاپای با توسعه کشورهای مرکزی سرمایه‌داری جهانی به وجود می‌آید همانا عقب‌ماندگی و تابعیت دائم کشورهای محیطی نسبت به کشورهای مرکزی است. مکتب وابستگی در دهه ۶۰ با شکست برنامه کمیسیون اقتصادی سازمان ملل برای امریکای لاتین موسوم به اکلا ECLA ابتدا در امریکای لاتین شکل گرفت و سپس در امریکا و اروپا شناخته شده و مورد توجه نسل جدیدی از محققین جوان و انقلابی قرار گرفت بر اساس میراث فکری اکلا باید سیاست جایگزینی واردات و اصلاحات ارضی در کشورهای امریکایی لاتین پیاده شود و در نتیجه امریکای لاتین به تولید مواد غذایی و مواد خام برای مراکز بزرگ صنعتی پردازد و در عوض از کالاهای صنعتی مراکز مزبور استفاده نماید که در نهایت این سیاست در امریکای لاتین جواب نداد و رکود اقتصادی را به همراه داشت این مکتب از لحاظ فکری بیشتر تحت تاثیر اراء نئومارکسیستها بود که با استفاده از ظرفیت انقلابی دهقانان و الهام از انقلاب چین و کوبا یک انقلاب سوسیالیستی در کشورهای جهان سوم را توصیه می‌نمودند. مهمترین اصول بنیادین این تئوری عبارت بود از

۱- وابستگی بعنوان فرایندی عام برای همه کشورهای جهان سوم در نظر گرفته شده بود.

۲- وابستگی بعنوان یک وضعیت خارجی قلمداد می‌شود و بزرگترین مانع توسعه همان میراث تاریخی استعمار و تداوم تقسیم کار نابرابر بین المللی می‌باشد.

۳- وابستگی بعنوان یک وضعیت اقتصادی، سنجیده می‌شود و جریان خروج مازاد از کشورهای جهان سوم موجب توسعه نیافتگی آنها شده و از سوی دیگر انتقال همین مازاد اقتصادی به نفع جریان توسعه در غرب تمام می‌شود.

۴- پیشنهاد صاحب‌نظران مکتب وابستگی اتخاذ الگوی خود اتکائی بر پایه منابع خودی قطع ارتباط با کشورهای مرکز می‌باشد زیرا اقتصاد سیاسی پیرامون از همان دوران استعمار کلا بگونه ای سازماندهی گردیده که نیازمندی‌های مرکز را برطرف نماید و لذا همواره در این سو تنها توسعه نیافتگی رشد کرده است.^۹

در این مقاله ما به دنبال طرح تئوری وابستگی نیستیم و نمی‌خواهیم با استناد به مبانی آن بحث وابستگی را در مورد اقتصاد ایران تبیین نمائیم چرا که در کنار این تئوری، دو تئوری دیگر یعنی نوسازی و نظام جهانی بسیاری از ادعاهای این تئوری را نقد نموده اند که در واقع عدم توجه به نقش عوامل محرکه داخلی؛ طبقات اجتماعی؛ دولت و منازعات سیاسی و مقاومت‌هایی که در داخل کشورهای جهان سوم در برابر نوسازی صورت گرفته مکتب وابستگی را برای ارائه یک تحلیل صحیح از توسعه یافتگی باز داشته است.

۹_ الوین. سو؛ تغیر اجتماعی و توسعه؛ ترجمه محمود حسینی مظاهری؛ صص ۱۳۲-۱۳۴.

با وجود این که طرح مباحث تئوری وابستگی امروزه در تکاپوی موضوعات و نظریات جدید رنگ باخته است اما آشنایی با این نظریه می تواند بخشی از واقعیات مربوط به کشورهای در حال توسعه را توضیح دهد و آسیب پذیری آنها در بخش های مختلف اقتصادی را تبیین نماید. ما نیز مانند بسیاری از ناقدان تئوری وابستگی علل عقب ماندگی کشورهای در حال توسعه را فقط و فقط در سیاست های مرکز پیرامونی غرب نمی دانیم ولی در مجموعه عوامل توسعه نیافتگی، عامل وابستگی و سیاست های غرب در عقب نگهداشتن این کشورها را نادیده نمی گیریم و معتقدیم کشورهای در حال توسعه باید خود را از وابستگی به غرب رهایی بخشند آنچه در این جا و در خصوص مطالعه ما از وضعیت کشورمان مورد تاکید است وابستگی ما به واردات کالاهای است که ما را آسیب پذیر نموده و امنیت ملی ما را با مخاطره روبرو نموده است. بعنوان نمونه وابستگی در واردات بنزین بخوبی اهمیت این مساله را بعنوان یک تهدید امنیتی از سوی امریکا و غرب با طرح بحث تحریم بنزین نشان می دهد. طبق امار و بر اساس گزارش، موسسه «مارکت اوراکل» ایران از نظر ارائه بنزین ارزان سومین کشور و از نظر میزان یارانه پرداختی به این کالا نخستین کشور در میان کشورهای جهان است و بیش از ۳۶ درصد کل مصرف بنزین خاورمیانه در سال ۲۰۰۷ در ایران مصرف گردیده است.^{۱۰}

و این مساله نتیجه فقدان یک الگوی مناسب در مصرف انرژی و ضعف ما در فرهنگ سازی مصرف صحیح انرژی است چنانکه وزیر نفت کشورمان در تاریخ (شنبه ۴ مهر ۱۳۸۸) در سومین همایش ملی گاز گفت: متأسفانه در زمینه مصرف انرژی به عنوان سومین کشور پرمصرف جهان شناخته می شویم که باید با مدیریت بر عرضه و تقاضا این معضل را کنترل کنیم. مصرف بیش از اندازه به دلیل نبود فرهنگ سازی مناسب و سیاست های قیمتی نامناسب، سبب شده است امروز ایران با وضعیت مصرف لجام گسیخته رو به رو شود که باید با جدیت برای کنترل آن تلاش کرد وی با تاکید بر لزوم اصلاح الگوی مصرف انرژی گفت: شدت انرژی در کشور بیش از چهار برابر متوسط جهانی، ۳/۵ برابر شدت انرژی در ترکیه، دو برابر چین و ۱۴ برابر شدت انرژی در ژاپن است.^{۱۱} نتیجه آنکه اگر ما توانایی ایجاد توازن بین تولید و مصرف را داشته باشیم از لحاظ امنیت ملی تهدیدات خارجی رفع خواهد گردید.

در مورد مصرف انرژی در ایران نگاهی به جداول زیر نشان می دهد که در طول سالیان گذشته به استثنای سال ۸۶ چگونه به شکل فزاینده رشد مصرف داشته و در مورد بنزین تا چه میزان مجبور به واردات بوده ایم تا جایی که در میدان سیاسی برای اعمال فشار به ایران از همین زاویه با تهدید امنیتی مواجه گردیده ایم.

^{۱۰} - مسعود احمدی، وضعیت ایران در الگوی مصرف جهانی کد خبر: ۴۳۵۴۵ سایت خبری فارس نیوز.

^{۱۱} - منبع خبر سایت shana شبکه اطلاع رسانی نفت و انرژی - اداره کل روابط عمومی وزارت نفت.

جدول شماره ۱ مقدار واردات فراورده های نفتی بر حسب نوع^{۱۲} (میلیون لیتر)

۱۳۸۶	۱۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱۳۷	فراورده
	۸۵	۳۸۴	۳۸۳	۳۸۲	۳۸۰	۳۷۵	۰	
۹۴۹۷	۱۱	۹	۸	۵	۲	۴	۷۴۳	جمع
	۸۹۷	۱۶۲	۳۵۹	۵۱۸	۸۴۰	۳۹۵	(۱)۶	
۶۹۵۷	۱۰	۹	۸	۵	۲	۹	۶۳۵	بنزین
	۰۳۸	۰۵۶	۲۹۷	۵۱۵	۸۴۰	۸۸		موتور
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲۳۰	نفت
						۹۷۶	۹	سفید
۲۵۴۰	۱۸	۱	۶	۰	۰	۱	۴۲۹	نفت گاز
	۵۸	۰۶	۲			۴۲۷	۸	
۰	۲	۰	۰	۳	۰	۴	۰	بنزین
		۰۰	۰۰					هواپیما

^{۱۲} - مأخذ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. (ر. پ). - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. اداره بررسی ها و سیاست های اقتصادی. همچنین علاقمندان جهت اطلاعات آماری این قسمت می توانند به سایت مرکز آمار ایران به ادرس www.sci.org.ir مراجعه نمایند

جدول شماره ۲ تراز بازرگانی خارجی کشور^{۱۳} (میلیون دلار)

شرح	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱۳
	۳۷۰	۳۷۵	۳۸۰	۳۸۲	۳۸۳	۳۸۴	۳۸۵	*۸۶
تراز بازرگانی	-	۷	۵	۴	۵	۲	۲	۴۰
.....	۶۵۲۹	۴۰۲	۷۷۵	۴۳۰	۶۵۳	۱۲۸۱	۶۰۳۵	۸۱۹
صادرات	۱	۲	۲	۳	۴	۶	۷	۹۷
.....	۸۶۶۱	۲۳۹۱	۳۹۰۴	۳۹۹۱	۳۸۵۲	۴۳۶۶	۶۰۵۵	۴۰۱
نفت و گاز	۱	۱	۱	۲	۳	۵	۶	۸۱
.....	۶۰۱۲	۹۲۷۱	۹۳۳۹	۷۳۵۵	۶۳۱۵	۳۸۲۰	۲۰۱۱	۷۶۴
غیر نفتی	۲	۳	۴	۶	۷	۱	۱	۱۵
.....	۶۴۹	۱۲۰	۵۶۵	۶۳۶	۵۳۷	۰۵۴۶	۴۰۴۴	۶۳۷
واردات	۲	۱	۱	۲	۳	۴	۵	۵۶
.....	۵۱۹۰	۴۹۸۹	۸۱۲۹	۹۵۶۱	۸۱۹۹	۳۰۸۵	۰۰۲۰	۵۸۲

مجموعه اطلاعات آماری ارائه شده در جدول شماره ۱ ما را با این واقعیت روبرو می نماید که ما در مصرف بنزین از رشد فزاینده سالانه برخورداریم که سیاست های اصلاح الگوی مصرف می تواند به وابستگی ما به واردات این فراورده کمک نماید چنانکه اطلاعات جدول شماره ۲ نیز وضعیت غیر متعادل تراز بازرگانی ما را در بخش نسبت صادرات به واردات نشان می دهد که در مجموع میزان صادرات ما به استثنای نفت و گاز در مقایسه با واردات مطلوب نیست و یکی از دلایل این واردات البته نه در تمام موارد الگوی ناصحیح مصرف است که هر سال

^{۱۳}- همان ماخذ

روند افزایشی دارد و ما باید با اتخاذ سیاست صحیح ابتدا از وابستگی به واردات کالاهای وارداتی کاسته و به صادرات بیندیشیم تا با فقدان وابستگی ضریب امنیتی خود را بالا ببریم زیرا همانگونه که اشاره گردید وابستگی به دیگر کشورها در واردات برخی کالاها بخصوص کالاهای اساسی می تواند در شرایط خاصی ما را در مسائل امنیت ملی با مشکل روبرو نماید و کشورها برای اعمال فشار سیاسی بر ایران با توجه به مخالفت هایی که با انقلاب اسلامی دارند در قالب تحریم و غیره از آن استفاده نمایند.

۲- اصلاح الگوی مصرف و توسعه

توسعه در جهان امروز یکی از اساسی ترین موضوعات بین المللی و داخلی کشورهاست و هر کشوری در پی به دست آوردن جایگاه مناسبی در این فرایند چند جانبه است تا مشکلات خود را برای رسیدن به یک جامعه مدرن و پیشرفته از سر راه بردارد. در تعریف توسعه اجماع نظری وجود ندارد و همواره بین اندیشمندان سوالاتی از قبیل سوالات ذیل مطرح است. آیا توسعه یعنی گذر از سنت به تجدد؟ آیا توسعه مترادف با جامعه آرمانی است؟ آیا توسعه همان رشد اقتصادی است؟ آیا توسعه همان کارآمدی سیاسی است؟ آیا دین در مفهوم توسعه نقش دارد؟

با در نظر گرفتن این ابهامات می توان توسعه را یک مفهوم فراگیر و چند بعدی دانست و به صورت ذیل تعریف نمود که عبارتست از «خارج شدن از حالت نامطلوب زندگی گذشته و سوق یافتن به سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی بهتر است.»^{۱۴} برای رسیدن به توسعه راههای زیادی را باید پیمود که اصلاح الگوی مصرف می تواند یکی از گام های موثر در این مسیر باشد چنانچه با یک برنامه ریزی همه جانبه بتوانیم الگوی مصرف را اصلاح نمائیم درآمدهای ناشی از استفاده بهینه از سرمایه های کشور می تواند در راستای توسعه بیشتر کشور مورد استفاده قرار گیرد. از منظر علم اقتصاد مصرف، نقش بسیار تعیین کننده ای در توسعه دارد. مصرف فقط تابعی از تولید و توزیع نیست بلکه با آن دو مقوله رابطه علت و معلولی دارد. مصرف می تواند عامل تولید و افزایش آن گردد و چنانچه بدون منطق و قاعده و از حد و مرز خارج باشد موجب از بین رفتن امکان سرمایه گذاری و پدیده ای بنام مصرف گرایی می گردد که خود یک افت بزرگ برای توسعه یافتگی است. مقام معظم رهبری در یکی از بیانات خود اهمیت این موضوع را به شکل زیر تبیین نمودند: «مصرف گرایی برای جامعه بلای بزرگی است. اسراف، روز به روز شکاف های طبقاتی و شکاف بین فقیر و غنی را بیشتر و عمیقتر می کند. یکی از چیزهایی که لازم است مردم برای خود وظیفه بدانند، اجتناب از اسراف است. دستگاههای مسؤول بخشهای مختلف دولتی، بخصوص دستگاههای تبلیغاتی و فرهنگی - به ویژه صدا و سیما - باید وظیفه خود بدانند مردم را نه فقط به اسراف و

^{۱۴} -مایکل تودارو، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، جلد اول، ص ۱۳۴.

مصرف‌گرایی و تجمل‌گرایی سوق ندهند؛ بلکه در جهت عکس، مردم را به سمت قناعت، اکتفا و به اندازه لازم مصرف کردن و اجتناب از زیاده‌روی و اسراف دعوت کنند و سوق دهند. مصرف‌گرایی، جامعه را از پای درمی‌آورد. جامعه‌ای که مصرف آن از تولیدش بیشتر باشد، در میدانهای مختلف شکست خواهد خورد. ما باید عادت کنیم مصرف خود را تعدیل و کم کنیم و از زیادیها بزنیم".^{۱۵} در دنیای امروز اگر به تجربه کشورهای توسعه یافته جهان توجه داشته باشیم این کشورها در گام اول به تقویت بنیه تولید پرداختند و تولید بر مصرف تقدم داشت و الگوی مصرف آنها تابعی از الگوی تولید آنها بود و به مقتضای الگوی تولید، الگوی مصرف خود را تغییر دادند. این درحالی است که متأسفانه در کشورهای جهان سوم این روند معکوس است و همیشه به بحث مصرف تقدم می‌بخشند و به دلایل الگوی مصرف، الگوی تولید را دنبال می‌نمایند. در تجربه کشورهای غربی در قرن ۱۸ و ۱۹ تا دهه اول قرن بیستم فرهنگ غالب، مذموم انگاشتن مصرف‌های غیرضروری و مصرف کالاهای لوکس و تجملی بود ولی از زمانی که قدرت تولید انبوه فراهم گردید تئوری‌های مصرف‌گرایانه رشد یافت و تبلیغ گردید تا جائی که غالباً معتقد است امروزه شرایط به گونه‌ای شده است که هویت افراد به موجب الگوی مصرف و سبک زندگی آنها تعریف می‌شود.^{۱۶}

اگر این اتفاق در جوامع توسعه یافته، تحقق یافته است براساس یک سیر منطقی به وقوع پیوسته گرچه ما این شیوه مصرف‌گرایی حتی در غرب را مطلوب نمی‌دانیم ولی در فضای کشورهای در حال توسعه و به ویژه جامعه خودمان بدون منطق اقتصادی شاهد رشد مصرف‌گرایی هستیم که به همین دلیل بسیاری از فرصت‌های اقتصادی را از دست داده و دچار بحران در بخش تولید و اشتغال هستیم.

برای توضیح بیشتر مطلب و روشن نمودن آن بهتر است اماره‌هایی^{۱۷} از وضعیت کشورمان در این رابطه را رصد نمایم که وضعیت مصرف در کشور را در بخش‌های مختلف نشان می‌دهد.

در زمینه مصرف برق، کشور ما سه برابر استاندارد دنیا برق مصرف می‌کند. تولید برق در کشور نسبت به جمعیت ۷۰ میلیونی ۳ برابر متوسط تولید برق در دنیاست اما به دلیل مصرف بالا تولید کفاف مصرف را نمی‌دهد. تولید برق در حال حاضر ۲۱۵ میلیارد کیلووات ساعت است، چنانچه ۲۱۵ میلیارد کیلووات ساعت تولید را بر جمعیت ۷۰ میلیونی تقسیم کنیم حدود ۲ هزار و ۷۰۰ کیلووات ساعت می‌شود اما آمار سرانه مصرف حاکی از ۲ هزار و ۹۰۰ کیلووات ساعت یعنی ۳ برابر بیشتر از میزان استاندارد است.

^{۱۵} - خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۸۱/۹/۱۵.

^{۱۶} - جان کنت گالبرایت، جامعه متمول، ترجمه حسین شجره، ص ۴۷.

^{۱۷} این آمارها از سایت فردا نیوز برگرفته شده است.

در زمینه مصرف نان، بالاترین حد مصرف در جهان از ایران است. سالانه ۳ میلیون تن گندم در کشور تلف می شود، سرانه مصرف نان در ایران حدود ۱۶۰ کیلوگرم است که نسبت به کشورهای اروپایی نظیر فرانسه که ۵۶ کیلوگرم و در آلمان ۷۰ کیلوگرم در سال است، بیشتر است.

در سرانه مصرف شکر نیز کشور ما سه کیلوگرم بالاتر از استاندارد جهانی است. سرانه مصرف شکر در ایران حدود ۳۰ کیلوگرم است، در حالی که مصرف سرانه دنیا ۲۷ کیلوگرم است. مصرف سرانه روغن نیز در ایران ۴/۵ کیلوگرم بالاتر از استاندارد جهانی است. سرانه مصرف روغن در کشور حدود ۱۷ کیلوگرم است. مصرف سرانه ایران ۱۷ کیلوگرم و مصرف سرانه دنیا ۱۲/۵ کیلوگرم است.

همچنین ایران، پنج برابر متوسط جهانی انرژی مصرف می کند. با وجود درآمد بیش از ۸۰ میلیارد دلاری کشور از فروش نفت خام در سال گذشته، بیش از ۴۴ میلیارد دلار یارانه انرژی طی یک سال پرداخت شده که حدود ۹ میلیارد دلار آن مربوط به بخش خانگی و تجاری بوده است. به طور کلی نگاهی به آمار موجود نشان می دهد که مصرف انرژی در کشور پنج برابر متوسط جهانی است؛ در بخش ساختمان به تنهایی مصرف انرژی ۵/۲ تا چهار برابر استانداردهای جهانی گزارش شده است.

همچنین ایران سومین مصرف کننده بزرگ گاز جهان هستیم. میزان مصرف جهانی گاز در سال گذشته میلادی به بیش از ۳۱۹۸ میلیارد مترمکعب رسید که ایران در بین ۲۱۱ کشور جهان از حیث مصرف گاز در رتبه سوم قرار دارد. مصرف گاز در ایران طی سال گذشته به بیش از ۱۱۱/۸ میلیارد مترمکعب رسیده است. بر اساس این گزارش، آمریکا با مصرف ۶۵۲.۹ میلیارد متر مکعب بزرگترین مصرف کننده گاز جهان شناخته شده است و روسیه نیز با ۴۸۱ میلیارد مترمکعب در رتبه دوم این گزارش است. کشورهای عضو اتحادیه اروپا نیز سالانه ۴۹۷ میلیارد مترمکعب گاز مصرف می کنند. پس از ایران، ژاپن با ۱۰۰ میلیارد مترمکعب مصرف گاز در رتبه چهارم قرار گرفته و آلمان و کانادا و انگلیس نیز به ترتیب با ۹۷ میلیارد مترمکعب، ۹۲ میلیارد مترمکعب و ۹۱ میلیارد مترمکعب در رتبه های بعدی قرار دارند. میزان مصرف گاز در چین با جمعیتی بالغ بر یک میلیارد نفر به ۷۰ میلیارد مترمکعب است.

جدول شماره ۳ مصرف گاز طبیعی (میلیون متر مکعب)^{۱۸}

شرح	۱۳۷۰	۱۳۷۵	۱۳۸۰	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
گازهای سوزانده شده.....	۱۱۰	۱۲۷	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
گاز تحویلی به شرکت ملی گاز ^{۱۹}	۲۱۹	۴۳۲	۶۶۰	۸۹۳	۱۰۰۰	۱۰۸۲	۱۱۷۲
تزریق گاز.....	۱۷۳	۲۱۴	۲۷۵	۲۸۴	۲۹۲	۲۸۱	۲۶۶

این امارها وضعیت نامناسب مصرف ما را به اعتراف مقامات مسئول کشور فقط در چند کالا نشان داده است که تحقیق بیشتر می تواند اسراف و تبذیر ما در سایر بخش ها که منجر به واردات کالا گردیده روشن نماید و برای فرهنگ سازی و اصلاح الگوی مصرف ما را مصمم تر سازد. چرا که اصلاح الگوی مصرف می تواند به رشد سرمایه گذاری در بخش های معطل مانده اقتصاد کشور کمک نماید. هر ساله بسیاری از پروژه های عمرانی و اقتصادی به دلیل نبود اعتبار از سوی دولت به تعویق و در روند تکمیل پروژه های نیمه تمام که سالهاست در انتظار بهره برداری از آنها هستیم اخلاص وارد شده است. تجربه برخی کشورهای توسعه یافته جهان نشان می دهد که آنها در مرحله توسعه یافتگی به مساله کنترل مصرف توجه ویژه داشته اند بعنوان مثال به اعتقاد لسترتارو صاحب نظر و محقق

^{۱۸}- همان ماخذ

^{۱۹}- مقدار گاز تحویلی توسط شرکت ملی گاز ایران شامل استحصال آن نیز می باشد.

علم اقتصاد، یکی از ویژگیهای اقتصاد ژاپن تکیه بر روحیه تولید به جای مصرف بوده است زیرا آنها سرمایه‌گذاری (کارخانه و تجهیزات، تحقیق و توسعه، فنون و مهارت‌های انسانی) را به بهای کاستن از امتیازات فردی افزایش دادند و پائین نگه‌داشتن مصرف را عامل رشد سرمایه‌گذاری قرار دادند.^{۲۰} در پنج سال آخر دهه ۱۹۸۰ ژاپن ۳۵/۶ درصد تولید ناخالص داخلی خود را سرمایه‌گذاری کرد. در حالی که سرمایه‌گذاری در امریکا در همین دوره ۱۷ درصد بوده است.^{۲۱} در وضعیت فعلی عدم اصلاح الگوی مصرف به دلیل تبعات منفی آن، می‌تواند منشا کنش‌ها و واکنش‌های اجتماعی و سیاسی جامعه گردیده و مستقیماً اثرات مخرب بر تولید و سیاست‌های اقتصادی ما داشته باشد. همان‌گونه که در تعریف مک نامارا از امنیت ملی اشاره شد بدون توسعه، امنیت وجود ندارد، لذا هر نوع تلاشی برای توسعه کمک به امنیت ملی است و برای رسیدن به توسعه چاره‌ای جز سرمایه‌گذاری نیست و این سرمایه‌گذاری از راههای مختلف باید فراهم گردد با توجه به امارهای بیان شده در مصرف بالای جامعه ما چنانچه بتوانیم از مصرف بکاهیم و نتایج این صرفه‌جویی را برای سرمایه‌گذاری به کار گیریم عملاً برای امنیت ملی خود اقدام نموده ایم.

۳-۱ اصلاح الگوی مصرف و رضایتمندی‌های سیاسی و اجتماعی

یکی از وظایف حکومت تامین نیازهای جامعه در سطوح مختلف می‌باشد. به دلیل فقدان یک الگوی مناسب در مصرف غالباً میزان تقاضا در جامعه ما بسیار بالا و عرضه در مواردی پائین می‌باشد و به دلیل همین عدم تعادل بین عرضه و تقاضا همواره در جامعه احساس کمبود کالا و در نتیجه تورم، احتکار و دیگر مشکلات اقتصادی به وجود می‌آید که در افزایش رضایتمندی اجتماعی از زندگی تاثیر می‌گذارد و این مساله به طور غیرمستقیم بر ثبات سیاسی و رضایتمندی از حکومت و دولت تاثیرگذار می‌باشد. بنابراین برای تامین امنیت باید به یک توازن و تعادل در تولید و توزیع و مصرف بیندیشیم و برای آن برنامه ریزی نماییم. جیمز دیویس در تئوری معروف خود تحت عنوان منحنی جی یک از دلایل ایجاد بحران سیاسی در جامعه را رشد توقعات فزاینده و عدم توازن آن با نتایج تلاش‌های دولت می‌داند^{۲۲} که اصلاح الگوی مصرف می‌تواند از به وقوع پیوستن این منحنی جلوگیری نماید زیرا برخی توقعات فزاینده اجتماعی یک امر کاذب مبتنی بر اسراف در مصرف است و با تعدیل آن می‌توان مدیریت صحیحی ایجاد نمود. در بحث رضایتمندی در جامعه ایران به یک موضوع دیگر نیز باید توجه نمود از حدود یک قرن پیش یک تصور غلط در جامعه ما شکل گرفته است که براساس این تصور دولت مسئول فروش نفت و تبدیل آن به انواع

^{۲۰} - لستر تارو، رویارویی بزرگ: نبرد اقتصادی آینده ژاپن، اروپا و امریکا، ترجمه عزیز کیاوند، ص ۱۵۹.

^{۲۱} - همان، ص ۱۶۰.

^{۲۲} - الوین استافورد کوهن، تئوری‌های انقلاب، ترجمه علیرضا طیب ص ۲۰۲.

خدمات رفاهی، امنیتی، بهداشتی، اشتغال و ... است و در چنین شرایطی این ذهنیت برای برخی ایجاد شده که هر چه کمبود و ضعف وجود دارد ناشی از سوء مدیریت، ناتوانی و سوء استفاده مدیران جامعه می باشد. باتوجه به این برداشت در طول سالیان متمادی انتظارات گسترده ای در بین مردم نسبت به دولت به وجود آمد که موجب افزایش نارضایتی اجتماعی گردیده است. موسسه انگلیسی «بنیاد اقتصاد جدید» گزارشی در مورد میزان خرسندی و ابراز رضایت مردم از زندگی خود در ۱۴۳ کشور جهان منتشر کرده است. در این گزارش نمره کشورهای مختلف جهان در شاخصی به نام «شاخص خرسندی سیاره» اعلام شده است که جمهوری اسلامی ایران با کسب نمره ۴۲.۱ در این شاخص رتبه ۸۱ را از این نظر کسب کرده است. شاخص خرسندی ارقامی از صفر تا ۱۰۰ را در بر می گیرد که هر چه این رقم بیشتر باشد دلالت بر خرسندی و رضایتمندی بیشتر شهروندان از زندگی خود دارد. این شاخص بر پایه فاکتورهای مختلف از جمله سه فاکتور امید به زندگی، رضایت از زندگی و سرانه استفاده از منابع تهیه شده است. ایران در رابطه با فاکتور امید به زندگی نمره ۷۰.۲ را به دست آورده است. نمره کشورهای جهان بر پایه این فاکتور از ۰ تا ۱۰۰ تعیین شده است. ژاپن با کسب نمره ۸۲ بالاترین نمره را در این زمینه به دست آورده است. فاکتور رضایت از زندگی نیز نمرات صفر تا ۱۰ را در بر می گیرد که هر چه این نمره بیشتر باشد دلالت بر رضایتمندی بیشتر شهروندان از زندگی خود دارد. بر اساس این گزارش ایران نمره ۵.۶ را از این نظر کسب کرده است. کاستاریکا نیز با کسب نمره ۸.۵ بیشترین نمره را در این زمینه به دست آورده است. نمره ایران از نظر فاکتور سرانه استفاده از منابع نیز ۲.۷ اعلام شده است. این فاکتور سرانه بر خورداری و مصرف منابع و امکانات در زندگی توسط هر فرد را طی یک سال نشان می دهد. نمره کشورها از این نظر از صفر تا ۱۰ تعیین شده اما بالاترین نمره کسب شده در این فاکتور مربوط به سوئد است. نمره سوئد در این مورد ۵.۱ اعلام شده است.^{۲۳} هدف از ذکر امار فوق در بحث رضایتمندی توجه به این موضوع است که امنیت ملی پایدار در یک جامعه در گرو تامین رضایتمندی شهروندان است. در آغاز این مقاله برای امنیت دو بعد داخلی و خارجی ترسیم شد اگر وابستگی به برخی کالاها در تامین امنیت ملی از ناحیه تهدید خارجی تاثیر گذار است باید به این نکته توجه داشت که بحث رضایتمندی در تامین امنیت در بعد داخلی اثر گذار خواهد بود. اندیشمندان سیاسی در بحث بحران های اجتماعی سیاسی به ۵ بحران داخلی در جوامع اشاره می نمایند بحران هویت، بحران مشروعیت، بحران مشارکت، بحران توزیع و بحران نفوذ که اگر بدقت به مطالعه ریشه های شکل گیری این بحران ها در جوامع بحران زده پردازیم ریشه بسیاری از این بحران به ضعف دولت در ایجاد رضایتمندی بر می گردد این رضایتمندی ابعاد مختلفی را در بر می گیرد که یک بعد آن مسائل معیشتی و اقتصادی و بعد مهمتر آن اقناع روحی و رضایت در مشروعیت آن حکومت است که البته به

^{۲۳} -مراجعه شود به سایت ایران نیوز ۱۵ تیرماه ۱۳۸۸ و سایت جهان نیوز ۱۰ مهر ۱۳۸۸.

دلایل مختلفی ممکن است اسباب ببیند بنابراین تامین رضایتمندی شهروندان یک جامعه از زاویه امنیت ملی باید دیده شود و در بحث اصلاح الگوی مصرف عدم وجود یک الگوی مناسب از چند جهت امنیت ملی را باخطر روبرو می نماید. اولاً عدم کنترل مصرف بر اساس یک الگوی صحیح، شرایط بیان شده در تئوری جیمز دیویس مبنی بر عدم توان دولت در پر کردن شکاف بین توقعات فزاینده وامکانات موجود کشور را به همراه دارد یعنی این رشد فزاینده مصرف باعث می گردد دولت در تامین نیازهای مسرفانه شهروندان با مشکل روبرو گردد و هر نوع تهدید سیاسی که بر واردات کالاها تاثیر بگذارد بر روند قیمتها و فراوانی کالاها یی که مردم در مصرف آن بشکل بی رویه عادت یافته اند اثر گذارده و موجب نارضایتی آنان گردد ثانیاً دلیل صرف بسیاری از بودجه ها برای تامین نیازهای فزاینده و یا دادن یارانه های دولتی به این کالاها فرصت سرمایه گذاری ها در بخش های مهم اقتصادی از دست رفته و نتایج این فرصت سوزی ها از سویی دیگر باعث رشد نارضایتی بدلیل توسعه نیافتگی می گردد و از هر زاویه ای که به این موضوع بنگریم نارضایتی ها باعث شکل گیری بحرانهای مختلف گردیده و امنیت ملی را از سوی شهروندان و نه یک دولت خارجی تهدید می نماید. لذا اصلاح الگوی مصرف می تواند هم توقعات فزاینده را مهار و هم به رشد سرمایه گذاری و توسعه کمک نموده و در نتیجه امنیت ملی را تقویت نماید.

نتیجه گیری

بررسی سیر تاریخی کشور ما در گذشته نشان می دهد که جامعه ایران هیچگاه مانند امروز گرفتار پدیده مصرف گرایی نبوده است. از دوره قاجار به بعد بتدریج ما شاهد رشد مصرف گرایی در ایران بوده ایم و در دوره پهلوی با توجه به افزایش بهای نفت بخصوص از سال ۱۳۵۰ به بعد جهش مصرف گرایی با ورود کالاهای تولید خارجی دیده شد. پس از وقوع انقلاب اسلامی با توجه به کمبود تولیدات داخلی، جنگ تحمیلی، افزایش جمعیت، بیکاری و تورم متأسفانه این وضعیت ادامه یافت و مصرف زدگی در اقتصاد ما رشد چشمگیری یافت. چنانکه امارهای ارائه شده در متن مقاله گویای جایگاه ایران در مصرف نسبت به استانداردهای جهانی است. پیام نوروزی مقام معظم رهبری در آغاز سال جدید هشدار مهمی برای همه دست اندرکاران و برنامه ریزان جامعه بود که از فرصت های باقیمانده استفاده نمایند و امروز که این خود آگاهی نسبت به اصلاح الگوی مصرف اجماعی گردیده است گامهای اساسی در اصلاح امور برداشته شود چرا که براساس آیه ۱۱ قرآن در سوره رعد **إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ** یعنی خدا حال قومی را تغییر نمی دهد تا آنان حال خود را تغییر دهند. و چون خدا برای قومی آسیبی بخواهد، هیچ برگشتی برای آن نیست، و غیر از او حمایتگری برای آنان نخواهد بود.

بنابراین ما می توانیم با اراده و وضعیت خود را تغییر دهیم. از آنجا که توسعه در هر جامعه به ارزشها و باورهای ویژه ای نیاز دارد که بدون آنها امکان توسعه نیست به هر میزان که ساختار جامعه به تربیت مردم پردازد و به همان

میزان رشد و توسعه عمومی نمایان می‌گردد. جامعه اسلامی ما قدرت و توان فوق العاده‌ای در خود نهفته دارد و اگر مردم ما تشویق گردند و به آگاهی لازم و تعهد و باور به اجرای آن دست یابند بسیاری از معضلات از بین خواهند رفت. اصلاح الگوی مصرف با سه مولفه پیش گفته یعنی جلوگیری از وابستگی، کمک به توسعه با مصرف بهینه و بالا بردن میزان رضایتمندی می‌تواند در افزایش امنیت ملی موثر باشد. در بخش مربوط به وابستگی، ما در برخی کالاها و فراورده‌ها به خارج وابسته ایم و این وابستگی، در مسائل سیاسی و بین‌المللی عاملی برای تهدید امنیت ملی ما گردیده است که اصلاح الگوی مصرف می‌تواند این وابستگی را کم‌رنگ کند، زیرا در حال حاضر امکانات موجود کشور می‌تواند پاسخگوی مصرف معقولانه باشد. در بخش توسعه، به دلیل نامطلوب بودن الگوی مصرف، امکان سرمایه‌گذاری در بخش‌های مهم اقتصادی کاهش یافته و حجم زیادی از بودجه‌های دولت صرف تامین نیازهای کاذب می‌گردد که اصلاح الگوی مصرف می‌تواند این فرصت را ایجاد نماید که برای توسعه، سرمایه‌گذاری بیشتری صورت گیرد و این موضوع خود به افزایش امنیت ملی کمک خواهد نمود زیرا چنان که اشاره شد یک جامعه توسعه نیافته از جهات داخلی و خارجی در معرض تهدید امنیتی است. در ارتباط با مقوله رضایتمندی و ارتباط آن با امنیت ملی اشاره نمودیم که در جامعه‌ای که رضایتمندی وجود ندارد، بحران‌های مختلف بروز خواهد نمود و این بحران‌ها به مثابه تهدید امنیتی یک کشور از ناحیه شهروندان خود تلقی خواهد گردید.

در این راستا و با در نظر گرفتن تعامل اصلاح الگوی مصرف و تامین امنیت ملی، پیشنهادهای زیر را می‌توان مطرح کرد:

الف) برنامه ریزی جدی جهت اصلاح الگوی مصرف در حوزه اجرائی توسط دولتمردان به منظور الگو دهی

ب) انجام تغییرات و فرهنگ سازی در حوزه تفکر و اندیشه جهت اصلاح الگوی مصرف با بهره‌وری از تمام امکانات تبلیغی و آموزشی

امید است با تامل در این مقوله، با اصلاح الگوی مصرف در جامعه بتوانیم گامی بلند در جهت تامین امنیت ملی خود در عرصه‌های و ساحتهای مختلف برداریم.

فهرست منابع

۱. قران مجید
۲. نهج البلاغه
۳. بهزادی، حمید، ۱۳۵۴، اصول روابط بین الملل، تهران، دهخدا.
۴. تارو، لستر، ۱۳۷۵، رویارویی بزرگ: نبرد اقتصادی آینده ژاپن، اروپا و امریکا، ترجمه عزیز کیاوند، تهران، نشر دیدار.
۵. تودارو، مایکل، ۱۳۶۹، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، جلد اول، تهران، کوهسار.
۶. الحر عاملی، ۱۳۸۳ق، شیخ محمد ابن الحسن 'وسایل الشیعه' تهران، المكتبه الاسلامیه..
۷. حکیمی، محمد رضا، ۱۳۶۸، الحیاه، جلد ۴، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول.
۸. سو، الوین، ۱۳۸۰، تغییر اجتماعی و توسعه؛ ترجمه محمود حسینی مظاهری؛ تهران؛ پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۹. کوهن، الوین استافورد، ۱۳۶۹، تئوری های انقلاب، ترجمه علیرضا طیب، تهران، قومس.
۱۰. گالبرایت، جان کنت، ۱۳۴۰، جامعه متمول، ترجمه حسین شجره، تهران، موسسه علوم اداری.
۱۱. محقق داماد، سید مصطفی، ۱۳۷۴، قواعد فقه، تهران، انتشارات سمت.
۱۲. مرکز امار ایران سالنامه های اماری کشور- سالنامه ۱۳۸۶
۱۳. سایت های خبری فارس نیوز؛ فردا نیوز؛ جهان نیوز؛ مرکز امار ایران؛ شبکه اطلاع رسانی نفت و انرژی